

Garnaalvisserij: Wat gaat er mis ? 35817

Dr. Frank Redant - Afdeling Biologie, CLO-DvZ

1998 was een absoluut dieptepunt voor de Belgische garnaalvloot, met de laagste aanvoer ooit. Gelukkig was de crisis van korte duur. In 1999 werd bijna 600 ton garnaal aangeland in de Belgische havens, en ook de vangstrendementen waren meer dan behoorlijk. Toch gaat het niet echt goed met de garnaalvisserij : een overzicht.

Het is inmiddels genoegzaam bekend dat 1998 een rampjaar was voor de Belgische garnaalvisserij. Hoewel de visserij-inspanning lichtjes steeg t.o.v. 1997, viel de garnaalaanvoer in de havens van Nieuwpoort, Oostende en Zeebrugge terug op bijna de helft: van 345 ton in 1997 tot nauwelijks 190 ton in 1998 het laagste cijfer dat ooit geregistreerd werd. In de lokale pers werd een beschuldigende vinger uitgestoken naar o.m. de baggerwerken in de Westerschelde en de Nederlandse Eurokottervloot, maar een sluitende verklaring voor de crisissituatie ontbrak. Het was uiteraard niet uit te sluiten dat het hier ging om een toevallige samenloop van ongunstige omstandigheden en dat de visserij zich in 1999 zou herstellen. De nagenoeg onvoorspelbare opeenvolging van 'goede' en 'slechte' jaren is een bekend gegeven in de garnaalvisserij, en ook in het verleden zijn er jaren geweest waarin de visserij veel slechter scoorde dan in de jaren ervoor en erna. Nog nooit evenwel, is de toestand zo ernstig geweest als in 1998, en dit heeft een ware schokgolf veroorzaakt in de sector.

De veelheid aan factoren die een invloed hebben op het voortplantingssucces en op de dichtheid van garnaalstocks maakt dat er geen eenvoudige verklaring is voor dergelijke crisissituaties. De bezorgdheid van de sector is echter terecht, en daarom wilde het Departement Zeevisserij een poging ondernemen om een antwoord te geven op de vraag naar het 'waarom' van de recente gebeurtenissen. Een projectvoorstel in die zin werd in de lente van 1999 aan het Ministerie van Middenstand en Landbouw overgemaakt, en midden 1999 goedgekeurd.

Het Departement Zeevisserij heeft zich steeds zeer gematigd opgesteld in de discussie over de crisis in de garnaalvisserij, en deze houding is terecht gebleken. In 1999 heeft de Belgische garnaalvisserij zich immers op spectaculaire wijze hersteld. In september 1999 werd, op één maand tijd, in de Belgische havens evenveel garnaal aangevoerd als gedurende het ganse jaar 1998, en op jaarbasis bedroeg de aanvoer 590 ton het drievoudige van wat in 1998 werd aangeland. De vangstrendementen gedurende de topmaanden (0,140 en 0,150 kg/ pk-uur voor resp. augustus en september 1999)

behoorden tot de betere sinds het recordjaar 1982, en ook het rendement op jaarbasis (0,090 kg/pk-uur) lag duidelijk boven het gemiddelde over de laatste 10 jaar (zie Figuur). Vooral de Eurokotters hebben geprofiteerd van de aangegroeide garnaaalstock. Ten opzichte van 1998 steeg het vangstrendement van deze vaartuigen immers met 100-200 % (naargelang de maand), terwijl de rendementsstijging van het zgn. 'klein vlootsegment' beperkt bleef tot 30-75 %. Zowel de toename van de aanvoer, als de stijging van de vangstrendementen tonen echter ten overvloede aan dat de 'crisis' van 1998 een éénmalig gegeven was, en niet zoals door sommige onheilsprofeten aangevoerd werd de voorbode van de definitieve teloorgang van de Belgische garnaaalvisserij.

Blijft de vraag waarom de 'crisis' van 1998 als dermate acuut door de sector ervaren werd. De verklaring hiervoor vinden we terug in de resultaten van een bio-economische studie die in het kader van het ECODISC-project (Economic Consequences of Discarding in the European *Crangon* Fisheries) op de Europese garnaaalvisserijen werd uitgevoerd. Uit deze studie (gebaseerd op de bedrijfsresultaten voor de jaren 1987-96) is gebleken dat een blijvende rendementsdaling van 15 à 20 % op termijn zou leiden tot een 'implosie' van de Belgische garnaaalvisserij. In 1998 bedroeg de rendementsdaling echter bijna 50 %, en hoewel hierover weinig twijfelloze gegevens bestaan, mag men ervan uitgaan dat deze extreem lage rendementen veel garnaaalvaartuigen op de rand van de economische leefbaarheid hebben gebracht.

Daarbij kwam dat ook de marktprijzen beneden de verwachtingen bleven. Normaliter gaan flauwe aanvoerjaren samen met hoge marktprijzen, maar in 1998 was dit nauwelijks het geval, met een jaargemiddelde van 185 BEF voor één kg garnaaal, en zomerprijzen die ternauwernood boven 200 BEF uitstegen. De crisis trof immers enkel de Belgische garnaaalvisseren (in Nederland en Duitsland bvb. was 1998 een gemiddeld tot goed garnaaaljaar) en de import van goedkope garnaaal uit de noordelijke havens drukte de prijs op de binnenlandse markt.

Wat het jaar 2000 ons zal brengen is momenteel nog koffiedik kijken. Feit is dat het garnaaalseizoen later en trager op gang is gekomen dan normaal (vermoedelijk een gevolg van de frisse lente) en dat de brandstofprijzen wellicht zwaar zullen doorwegen in de eindafrekening.

Ook al kunnen we de 'crisis' van 1998 nu omschrijven als een voorbijgaand fenomeen, toch blijft de algemene toestand van de Belgische garnaaalvisserij zorgwekkend. Sinds het midden van de jaren '70 vertonen de vangstrendementen immers een dalende trend

(zie Figuur). Men zou, op basis van de gegevens in deze grafiek, kunnen argumenteren dat de algemeen dalende trend pakweg 10 jaar geleden gestopt is, en dat de rendementen zich sindsdien gestabiliseerd hebben rond 0,075 kg/pk-uur. Of de daling nu nog verder gaat of niet is minder relevant. Vast staat dat de gemiddelde rendementen op jaarbasis het voorbije decennium veel lager waren dan in de periode 1973-82 (0,075 tegenover 0,125 kg/pk-uur).

Dit brengt ons terug bij het échte probleem van de Belgische garnaalvisserij, nl. de terugval van het vangstpotentieel, en de vraag naar de mogelijke oorzaken daarvan. Een eerste analyse van de beschikbare gegevens inzake predatie- en visserijdruk, en van de contaminatie door zware metalen en organische polluenten, suggereert dat de verklaring elders moet gezocht worden. Geen van deze potentiële actoren blijkt immers lange-termijn-trends te vertonen die de dalende trend in de garnaalstand kunnen verklaren. Noch de predatiedruk, noch de visserijdruk zijn de voorbije 25 jaar toegenomen. Hetzelfde geldt voor de directe en de indirecte belasting door polluenten (zo zijn bvb. de gehalten aan zware metalen en PCBs in garnaal de voorbije decennia significant afgenomen), al dient hierbij opgemerkt dat de gegevens voor de meeste polluenten niet voldoende ver in de tijd teruggaan om hun potentiële rol als negatieve actor definitief te kunnen uitsluiten.

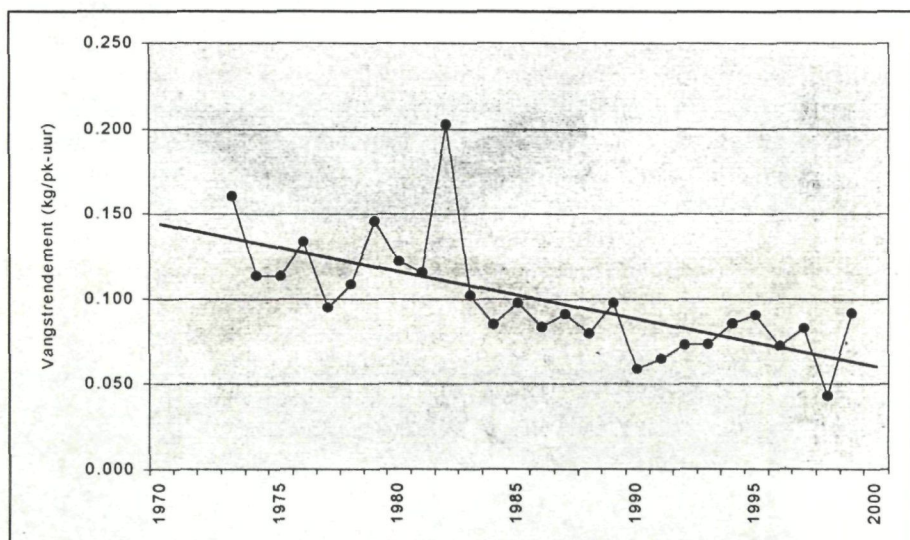
Een mogelijke verklaring voor de terugloop van het vangstpotentieel zou kunnen liggen in de reductie van het areaal dat als kweekgebied voor garnaal in aanmerking komt, met name de slikken, schorren en kwelders in de Westerschelde en langs de Belgische kust. Slikken en schorren spelen een cruciale rol in de levenscyclus van diverse vis- en garnaalsoorten, als 'kinderkamer' voor de juveniele stadia, die er beschutting en voedsel vinden, en die er opgroeien tot pre-rekruten. Sinds de jaren '50 echter, is het areaal aan slikken en schorren in de Westerschelde met nagenoeg 50 km² verminderd, in hoofzaak als gevolg van menselijke ingrepen, zoals inpoldering, zandwinning en havenwerken. Het oorzakelijk verband 'reductie kweekgebieden → reductie volwassen stock → reductie vangstpotentieel' is dan ook een logische werkhypothese. Deze denkpiste wordt momenteel verder onderzocht.

Op de studiedag van het Vlaams Visserij Informatiecentrum over de rol van de Westerschelde als natuur- en kweekgebied, is gebleken dat er plannen bestaan om het areaal aan slikken en schorren opnieuw uit te breiden. Ondermeer door 'ontpoldering', waarbij men voormalige polders terug laat 'verwilderen' tot schorren en krekens. De beweegredenen om over te gaan tot ontpoldering zijn vooral geïnspireerd door internationale milieuconventies, gericht op de bescherming van fauna en flora in

waardevolle en kwetsbare (kust)gebieden (waaronder de Ramsar-conventie over de vrijwaring van de zgn. 'wetlands' en de Natura 2000 directieven van de Europese Unie).

Als zou blijken dat er inderdaad een oorzakelijk verband is tussen de achteruitgang van het schorrenareaal en de terugloop van de garnaalstand, dan kan de visserij enkel baat hebben bij dergelijke milieugerichte initiatieven. Er zal echter nog heel wat water door de Schelde vloeien eer deze plannen uitgevoerd zijn, en tot dan zal de Belgische garnaalvisserij op het huidige vangstpotentieel moeten zien te overleven.

(Artikel verschenen in Vis-à-Vis, jaargang 1 – nr. 1)

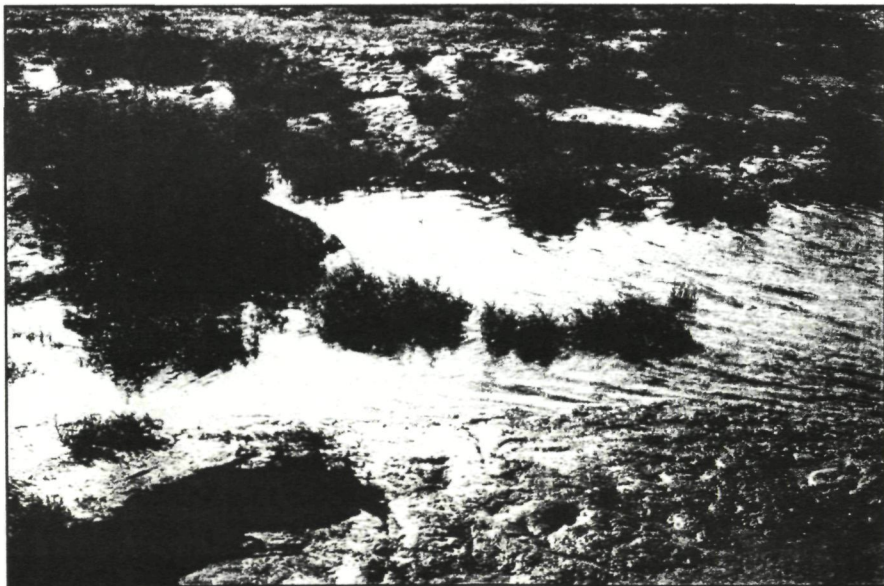
Fluctuaties en lange-termijn-trend in de gemiddelde vangstrendementen op jaarbasis van de Belgische garnaalvisserij (aanvoer in Belgische havens, 1973-99).

Een kort maar bewogen leven

Grijze garnaal (*Crangon crangon*) is een typische bewoner van kustwateren en estuaria, met een voorkeur voor zand- en slibbodems. De soort is wijd verspreid, van de oostelijke Middellandse Zee tot Schotland en Noorwegen. Exploiteerbare dichtheden evenwel, treffen we enkel aan van Frans-Vlaanderen tot halverwege de Deense Noordzeekust, en in een vijftal estuaria langs de Franse, Engelse en Schotse kust.

Garnalen worden geslachtsrijp bij een leeftijd van ca. 8 maanden en een lengte van 35-40 mm. Eidragende wijfjes zien we nagenoeg het hele jaar door, met een kortstondige onderbreking in de late zomer. De larven uit zowel de 'zomer-' als de 'wintereieren' ontwikkelen gedurende de winter tot minigarnaaltjes van 5-10 mm, die in de lente beschutting zoeken in schorren en kwelders, waar ze uitgroeien tot 'pre-rekruten'. Wanneer ze ongeveer één jaar oud zijn, bereiken garnalen een commerciële lengte (50 mm). Hun maximale levensduur is 2 jaar.

Garnalen zijn uitgesproken schemeringsdieren, die 's nachts (of wanneer het water zeer troebel is) nét boven de zeebodem rondzwemmen, op zoek naar voedsel. Overdag liggen ze ondiep ingegraven in de bodem, waarbij enkel de ogen boven het zand uitsteken. De voeding van garnalen omvat draad- en borstelwormen, kleine schelpdieren, andere kreeftachtigen en organisch afval. Op hun beurt staan garnalen op het menu van een uitgebreid gamma demersale predatoren, waaronder jonge kabeljauw, wijting, dwerg- en steenbolke, meun, poon, slakdolf, harnasmannetje, enz. Invasies van jonge kabeljauw of wijting kunnen ernstige schade toebrengen aan het garnaalbestand, met alle gevolgen van dien voor de visserij.

Slikken, schorren en kwelders, het kweekgebied bij uitstek voor jonge garnaal.